

ביאורים לפרקי אבות

וְרַבִּי חֵלְפָתָא בֶּן דְּזוֹסָא אִישׁ כֹּפֵר חֲנֻנְיָא אָמַר: עֲשֶׂרָה שְׁיֹנְשֵׁינן וְעוֹסְקִין בְּתוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹהִים נֶצַב בְּעֵדַת אֵל. וּמִנֵּין אֶפְלוֹ חֲמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. וּמִנֵּין אֶפְלוֹ שְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹט. וּמִנֵּין אֶפְלוֹ שְׁנַיִם^(א), שֶׁנֶּאֱמַר: אִזְ נִדְבְּרוּ יְרָאִי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע. וּמִנֵּין אֶפְלוֹ אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי, אָבִא אֵלַיִךְ וּבִרְבֹתֶיךָ:

ת"א: (א) תהלים פב א. (ב) עמוס ט ו. (ג) תהלים פב א. (ד) מלאכי ג טו. (ה) שמות כ כא.

~ פירוש ר"ע מברטנורא ~

וְיֵשׁ סְפָרִים שֶׁכְּתוּב בָּהֶן וּמִנֵּין אֶפְלוֹ חֲמִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה, שֶׁאֵדָם אֹגֵד בְּיָדוֹ אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲמִשׁ אֲצַבְעוֹת, וְכָלֵל אֲצַבְעוֹת שְׁבִיד קְרוּיִין אֶגְדָּה. וּבְרָאשׁ הַמִּקְרָא הוּא אֹמֵר, הַבּוֹנֵה בְּשָׁמַיִם מַעֲלוֹתָיו, כְּלוֹמַר הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא בְּשָׁמַיִם יוֹרֵדַת לְמִטָּה לְאֶרֶץ כְּשֵׁי שֵׁם אֶגְדָּה עוֹסְקִים בְּתוֹרָה^(א). וּמִנֵּין אֶפְלוֹ שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹט, שֶׁהַדְּיָנִים הֵם שְׁלֹשָׁה: כִּי נִטַּל עֲלָיו. לְשׁוֹן סִבָּךְ. תְּרַגְוִים וְסִבּוֹת, וְתִטַּל, כְּלוֹמַר שֶׁהַשְּׂכִינָה סוֹכֶכֶת עֲלָיו:

עֲשֶׂרָה שְׁהִיו יוֹשְׁבִים בְּדִין. גְּרִסִּינִי^(א): בְּעֵדַת אֵל. וְאִין עֵדָה פְּחוּתָה מֵעֲשֶׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִרְגָּלִים (כְּמִדְבַר יד) עַד מִתִּי לְעֵדָה הִרְעָה הַזֹּאת, יִצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, הָרִי עֲשֶׂרָה: וּמִנֵּין אֶפְלוֹ חֲמִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹט. שְׁלֹשָׁה דְיָנִים וְשְׁנֵי בְעֲלֵי דְיָנִים: וּמִנֵּין אֶפְלוֹ שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. הָאֵשׁ וְהָאִוִּיר וְהַמַּיִם שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה, עַל אֶרֶץ יִסְדָּה, עַל יְסוֹד הָאֶרֶץ הֵם מְקִיפִים. הָרִי לָךְ שֶׁשְׁלֹשָׁה קְרוּיִין אֶגְדָּה. אִי נְמִי מְצִינֵי שְׁלֹשָׁה קְרוּיִין אֶגְדָּה, אֶגְדַּת אֲזוּב שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה קִלְחִים.

~ עיקר תוספות יו"ט ~

וּמֵאֲחֵר דְּאֶפְלוֹ תִּלְתָּא, עֲשֶׂרָה מִבְּעֵיָא. עֲשֶׂרָה קִדְמָא שְׂכִינָה וְאֶתִּיא, תִּלְתָּא עַד דִּתְבִי גְמָרָא. וְאֶדְאֶתְמַר הֵתָם קְאָמַר לָהּ, וְלֹא אֶתְמַר הֵתָם חֲמִשָּׁה. וּבְמִדְרַשׁ שְׁמוּאֵל כְּתוּב דְּבַעֲשֶׂרָה נֶצַב, רְצוּנוֹ לֹמַר עוֹמֵד בְּבִיבּוּל, וְהֵם יוֹשְׁבִים. מַה שְּׂאִין בֶּן חֲמִשָּׁה דְּלֹא כְּתִיב נֶצַב. וְעַיִן מַה שֶּׁכְּתִבְתִּי לְעֵיל אוֹת י"א:

(א) וְכֵן מְצִינֵי עֲשֶׂרָה שְׁדִינֵין, בְּדִינֵי עֲרִכִין, וְשִׁנִּים וְאֶחָד כְּשֶׁקְּבִלוֹ עֲלֵיהֶם. אִי נְמִי יָחִיד מִמְּחָה: (ב) אֵף עַל גַּב דְּגִרְסָתוֹ בְּדִין, עֶסֶק הַתּוֹרָה כָּל שְׁכֵן הוּא: (ג) אֶפְלוֹ שְׁנַיִם. וּמֵאֲחֵר דְּאֶפְלוֹ תְּרִי, תִּלְתָּא מִבְּעֵיָא. מַהוּ דְּתִימָא דִּינָא שְׁלָמָא בְּעֵלְמָא וְלֹא אֶתִּיא שְׂכִינָה, קָא מְשַׁמַּע לָן דִּדְיָנָא נְמִי הִנְנוּ תּוֹרָה.

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו

ו) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה

יש כאן תכלית השלימות דלימוד התורה:

עשרה – העילוי דתלמוד תורה דרביים. **שיושבין** – לימוד באופן של התיישבות. ובלשון המשנה: לגבי מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם: „בישוב“. **ועוסקין** – לימוד באופן של עסק, ש„עסק התורה הוא העמל והטורח“¹. וכביאור הידוע, שלימוד התורה צריך להיות כמו בעל עסק, היינו לא רק כפועל ושכיר שעבודתו היא בזמן מוגבל בלבד, כי אם כמו בעל העסק, שהעסק נוגע לו ביותר, וגם לאחרי גמר המלאכה, טרודה דעתו ומחשבתו בעניני העסק, ואפילו בעת השינה חולם מעניני העסק. ודוגמתו בנמשל: לימוד התורה הוא באופן של עסק, שמסור ונתון לזה בכל לבו ונפשו, ועד כדי כך, שגם בעת השינה חולם דברי תורה⁵.

בתורה – הישיבה וההתעסקות בלימוד התורה היא באופן שהוא וכל מציאות העשרה הם בתורה. והיינו, שלא שייכת אצלם דעה והנחה קדומה מצד מציאותם הם (שאו יש מקום לחשוש שתגרום לאיזו נטי'), כי אם שכל מציאותם היא בתורה, להתייגע ולעמוד

על אמיתתה של תורה.

ותכלית השלימות היא, שפועלים זאת אצל כל בני ישראל, הן לגבי כל עשרת הסוגים דבני ישראל, הן לגבי תכלית הריבוי בכמות, הנכלל במספר עשרה, כמובן מפסק ההלכה שאחד עשרה ואחד עשרה רבוא מברכים ומזמנים בנוסח שוה.

והנה, לגבי יהודי המצוי במצב רוחני ירוד, הפירוש דמשנתנו הוא באופן דלימוד התורה סתם (עוד לפני שבאים לשלימות הלימוד). ויתירה מזה – עוד לפני שבאים ללימוד התורה בכלל, כי אם, ענין האחדות⁸.

עשרה – למרות שאין דיעותיהם שוות, נעשים „עדה“, מציאות אחת¹⁰.

שיושבין – התיישבות וקביעות, היינו שאחדות זו אינה רק בעת מן העתים, ביום סגולה וכיוצא בזה, כי אם התיישבות וקביעות, בכל זמן ובכל מצב. **ועוסקין** – האחדות חודרת בעניני העסק שלו כפשוטו, מבלי לחשוש שעל ידי זה שיספר לחבירו מעניני העסק, עלול הדבר לפגוע בפרנסתו. בתורה – סוף סוף נעשית אצלם האחדות גם בתורה¹¹.

(1) ראה אגה"ק סכ"ג. (2) להלן פ"ו מ"ו. (3) ב"ח או"ח סמ"ז (ד"ה ונוסחא). (4) ספה"מ קונטרסים ח"א עמ' רנח. (5) ראה ספה"מ ה"ש"ת עמ' א. (6) ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימך (ר"פ נצבים). (7) רמב"ם הלכות ברכות פ"ה ה"ד. (8) כמו שלפני מ"ת היו ישראל כאיש אחד בלב אחד (רש"י יתרו י"ב, ט). (9) ראה ברכות נח, א. (10) ראה ברכות כא, ב. (11) לקו"ש כח"ח עמ' 271.

